

Ђорђе Нешић

У ЧАМЦУ, ПРЕД СВИТАЊЕ

Често сам се питао зашто пишем поезију, кад сам заиста почео и зашто нисам одустао, као од других опијата – никотина, алкохола... Знам зашто сам почео да пишем: био сам у великом раскораку између онога што сам хтио да изговорим и онога што сам рекао. То је било још онда, давно, кад су се писала писма, прије кратких мејлова и шифрованих СМС порука. Лакше изражавање писменим путем није кључан разлог за писање пјесама, али отвара неке путеве. Временом ме је писање узело под своје. Привукла ме неограничена моћ писане ријечи, осјећај демијурга који може да створи нови свијет. Али, заувјек ми се увукла и сумња – јесам ли охоли створ који користи зрнца талента да храни властиту сујету, или је порив за писањем иманентан мом бићу. У том раскораку, већ више од четрдесет година, крадом, кад ме нико не види, запишем понеки стих.

Ако бих с ове дистанце потражио родно мјесто писања стихова, то би ме, као и већину који пишу, вратило у дјетињство, у доба упијања првих сензација – слика, боја, мириса, звукова, њиховог каснијег тражења, наслућивања и препознавања. Тренутак кад сам несвјесно спознао да сам дио цјелине обилује архетипским сликама: у риболову сам, у чамцу на Старој Драви, пред зору. Влада исконска тишина над глатком површином воде, али дамаром тијела осјећам да ће се нешто догодити. Назирем испред себе пловак, везу с другим универзумом. Крајичком ока угледам румен која се лагано прелива преко видика, воде и шуме, најављујући величанствену црвену куглу која ће се промолити кроз шибље ива и врба. Тијелом ми проструји дрхтај студени и спознајем да сам, на тада необјашњив начин, једно с водом, шумом, сунцем, небом и то ме испуњава силном радошћу. Та слика свијета, осунчана јарким бојама, која врви од живота, касније ће бити начета смрћу дједа, воље-

ног пса, резањем најважнијег дрвета на свијету... Али заувјек ће *бивши дечак* тражити оно што зна да постоји јер га је једном видио, само не зна гдје се скрilo у свијету пуном пукотина.

Музика, поезија и наука ничу из исте клице и додирују се у високим сферама. Литерарну потку имају приче о Архимеду и кади, о Њутну и јабуци, Тесли и мачки, Тесли и бијелој голубици... Ево приче о томе како је Милутин Миланковић до свог првог научног сазнања дошао помоћу гусака.

Сједио је Милутин Миланковић, као тринаестогодишњак, у чамцу на Дунаву, везаном испод баште његове родне куће у Даљу и посматрао стотине гусака које су (самоиницијативно!) кренуле на испашу с десне, славонске стране ријеке, на лијеву полојну бачку страну. Чим су ушле у воду, запливале су према мајци која их је искрцала отприлике километар низводно на другој обали. Гуске би пасле цијели дан, а увече, кад би се враћале кући, отпјешачиле би отприлике два километра узводно, да би их Дунав донио баш на мјесто с којег су кренуле на испашу. Тринаестогодишњи Милутин се запитао како гуске израчунају колико треба отићи уназад да би те одређена снага водене масе вратила на почетну позицију. Схватио је тада да свијетом управља некакав виши Ум, Логос, Бог. Ово сазнање одвешће Миланковића до небеске механике и рјешавања космичких тајни.

И онај ко једном почне да се бави ријечима и језиком, увучен је у космичку причу. Језик је као и свемир, бесконачан и свевремен. Бављење ријечима одвело ме у стварање рјечника. Занимало ме је докле може да нас одведе одређена ријеч, у који простор и вријеме, у које ширине и дубине. Ријечи су наше водиле у суштину, у логос. Језик најпозданије и најдуже памти и чува све што је постојало и што постоји. Све што се дешава, прво настане у језику, а тек оно што ишчезне из језика, дефинитвно припада ништавилу. Иако ријеч садржи у себи, поред именовања свијета, и емоцију и потенцијлану кинетичку енергију, оплемењује се тек у садејству с душом. Чаролијом душе језик досеже своју највишу коту – постаје поезија.

Привлачила ме је поетска игра, лудизам, апсурд, хумор и иронија. Сањао сам о томе да створим пјесму *perpetuum mobile*, насталу ни из чега, како пјесме иначе настају, а способну да произведе и пренесе енергију на читаоца који располаже одговарајућим пријемником. Био сам увјерен да је поетска игра пут према епифанији. А онда су ништитељи разбили све играчке и све илузије. О тој апокалипси морао се оставити писани траг, поетско свједочанство.

Чинило се да је одбрана од хаоса покушај да се сачини склад. Уточиште је потражено у спони мелодије матерњег језика и класичне форме. Ако се осврнем на овај избор стихова, уочавам садејство ероса и

танатоса. Пјевање о апокалипси угрожава и пјевача. Стога је баланс потражен у еросу, у хедонистичком пјеву о *земним милинама*.

Све остало ће рећи пјесме. Ако имају шта да кажу.

ВЕЧЕРЊИ КОНЦЕРТ ЗА ВЕСЛО И ДРВЕНИ ЧАМАЦ

Два бивша стабла јасена и храста,
уобличена према људској мери,
у сутону су са веслачем срасла
у приказ који нестварно трепери.

Кад небо тек се у води огледа
(лик Оног који по језеру шета),
час је у којем у стари зглоб седа
кључна кост до тад ишчашеног света.

Све што се види, чује или слуги,
налик је складу у првој минути;
звучна кулиса подсећа на фугу.

Врба је харфа, трска – виолина,
а циљ искомски христоликог сина –
прећи са једне обале на другу.

ДОЊИ ГРАД

Сада кроз тебе ходим у сну,
лак и невидљив као авет;
плени ми очи давна плавет
пала на дечју душу трусну.

Осећам исти мирис липа
и запах воћа које труне.
По крововима, с јасне луне,
сребрнасти се пепео сипа.

Зуј рококоа, сјај барока
и сецесије (оне касне!)
маме ми у сан твоје фасаде.

Од оних киша заувек мокар,
слутим: и твоја душа гасне.
Како ти живиш без мене, граде?

ГРАНИЦА

Границу треба често прећи,
из жабљег ока у позу птичју.
Тек с оне стране можеш рећи
нешто о лицу и наличју.

Границу често прећи треба
макар у глави, у сна чуну –
да оно што те овде вреба
добије грешку у рачуну.

Границу треба прећи често
и онај којег држи место,
уз недосањан сан о срећи;

да барем каже, кад му сване,
боље је било с друге стране.
Границу треба често прећи.

КИР АРСЕНИЈЕ

Чија чаша, шпога и Оченаш

Ваша је ово земља, ваша вода и шума,
нађите овде спокој, не пожелите друма.

Овде садите липе и заројите пчеле;
нек се одавде само ласте и роде селе.

И када будете једном чврсте домове дигли,
не заборавите ко сте и одакле сте стигли.

Будите кротки и вредни ко заједнице мравље;
не заборавите никад на слатко православље.

А када искушења уђу у душу вашу,
присетите се оне о чаши и Оченашу!

МОЛИТВА СВЕТОМ ТРИФУНУ

Сланину са жара, чашу лањског вина,
Подари нам, Триво, од земних милина.

Помилуј нас оком иза снежног смета
док северац брије бритвом с оног света.

Загрни чокоте, благошћу озари
пупове где зиму зимују ластари.

И помени мајку Јанковић Стојана,
Захар Орфелина, Љутицу Богдана.

Хитрих винцилира сети се, пудара,
што чувају туђе грожђе које шара.

Кроз наносе снежне путељак пропрти,
сачувај пијанце тихе беле смрти.

Да сметнемо с ума, на трен, коби горке,
нека буде грожђа за нас и за чворке.

Да се надостимо (пре него нâс црви)
Христовога тела и Христове крви.

МАНАСТИР ВОДИЦА У ДАЉ ПЛАНИНИ

*Светијши њоклоник гроба Господња
И несагориве свете кућине,
Глава која је светачкој подобна
Дојаха доведе на челу скупине.*

Кир Арсеније подиже обрве
(Ту, на северу, где Дунав мирише.
Дрхте од мириса коњске ноздрве
И међу народом шапат шири се):

*Данас је светица, Преображење,
И месио ово, до јуче нам сџрано,
Преобрази се у вечно свейилишће.*

*Ту аџаренске руке йонижење
Неће нас сџићи. Од Бога је дано
Да душа овде молишву ми ишће.*

ДУША, ГРАНИЦА

То што душа каткад пишти,
телесног је одраз ропства.
У потаји туга ништи
истањене нити сопства.

Где си, овде или тамо,
распопућен силом двојства?
Знаш ли у ком часу тамном
материја мења својства?

Кад се слути прича сушта,
згранут, гледаш у паници
руку која рампу спушта
на ивици, на граници.

МАЊИНСКА СЕРЕНАТА

Боље је бити у мањини,
уз нужну дозу мазохизма.
(Иако мала, каткад се чини
непремостива да је шизма).

Сем што си лице с џјералице,
нема о чему да се вајка.
Само треба пасти ничице
кад год се дигне нека хајка.

А потом – буди парадигма:
Торжесџивена је мањинска сџиџма.
Наша је звијезда у даљини!

На библијску све личи причу
о прогоњеном и гоничу.
Боље је бити у мањини.

МИШ

цео град избушен
а где је твоја рупа
у овој пакленој студи

ево ти моје душе
цвокотаћемо скупа
цијучи да не полудим

НЕМА ЉУДИ

Табла с називом места
Изрешетана скроз.
Зарасла пруга у честар –
Не иде више воз.

Бандере поред пута
И мртвих жица мук.
Сваки глас овде гута
Гладне тишине звук.

На голом дуду вране
Одевене у фрак.
Све је будуће дане
Давно појео мрак.

Демон је ово место
Бирао за свој престо.

НА ГРАНИЧНОМ ПРЕЛАЗУ

Пријављујем једну роду, клепетушу,
која ми још, са оцака, греје душу.

Сиву чапљу, дугоногу манекенку,
сакрио сам, од погледа злог, у сенку.

Теглим чамац из времена малолетних
као бурлак, цео живот богòветни.

Јутро зрелог јечма преносим на длану
и ноћ јунску, месечином окупану.

Сакрио сам у дубину, у дно бића
прве речи, ране слике и открића.

Риђом ватром опрљене нонијусе,
који само у сновима пропињу се.

Носим још и мајем расцале шљивике,
аквареле са врбама, тополике,

оком сунца запаљене сунцокрете,
винограде на жицама разапете.

Све што спуштам, цариниче, са облака,
то не мењам за тридесет сребрњака.

ПОДРУМ

Старији од куће, од надземног света,
обележен тамом, кораком надоле,
удомитељ тајне, паралелне школе
где не вирка око небног сунцокрета.

Чувар оностраног, којег није такла
ерозија твари, растакање бића.
Трезор еликсира и опојних пића
рај у који слазиш из земаљског пакла.

Силазећи на дно, спушташ се у себе,
од космичке студи душа ти зазебе,
лучећи у трену од небитног битно.

Само се у тами види њеним оком
уистину шта је плитко, шта дубоко.
Само је у тами светло неупитно.

ПРОЗОР КРОЗ КОЈИ ДУНАВ ТЕЧЕ

Једном, ако се размрсе нити
и пораз престане да пече,
кад мине све, да ми је бити
прозор кроз који Дунав тече.

Па да кроз мене поглед оде,
у зору када сунце гране,
преко широке плаве воде
до тополика̄ с бачке стране.

А увече, када се згусну
на мени капи бивше паре
да ми, пре но што мирно усну,
дечји прсти цртају шаре.

Да ми је бити, бар једно вече,
прозор кроз који Дунав тече.

РЕКВИЈЕМ

Немањи, оцу

Ржу за тобом коњи и кукуричу пијетли
а поље младог јечма повија се на вјетру.
Умјесто тебе жижак у канддиоцу свијетли
и обнавља се живот у сваком милиметру.

У винограду те има, на њиви, у шљивику,
у штуки која у зору нагло прогута мамац.
У огледалу воде препознајем ти слику,
у начину на који за казук вежем чамац.

Неопозиво те нема, а у свему те има:
у земљи и на води, у пепелу и праху.
И ова невидљива си рупа у грудима
из које лед и ватра бију у истом маху.

Рупа која ме гута, која ме држи нијема;
рупа из које звоне тек звуци реквијема.

ОРЕЗИВАЊЕ ВОЂАКА

У патетику реалност се сели.
Овде је реч о животу и смрти,
о маказама и о танкој црти
која неживо од живога дели.

Резач је напет. Правила су строга
и зна се тачно шта сме се, шта не сме.
Устрептао је и самљи од Бога
ко воћке реже и ко пише песме.

Иста је одговорност, стрепња тиха
од гране нагло израсле, од стиха
који би силом у сонет да уђе.

Да ли си смртним ил животним дахом
дунуо – не знаш – и гледаш са страхом
на своје дело ко на нешто туђе.

САЂЕЊЕ ЛОЗЕ

Рупу си копао, а као да си
у лесу дубио гробну раку.
Смисао даћеш мрклом мраку
кад додаш воду рахлој маси

ставивиши претходно садницу лозе,
нежно ко да спушташ леш, или бебу
полажеш у колевку, а на небу
априлске кочије сунце возе.

На крају потапкај земљу на хуму
и увек једно имај на уму:
да све израсте из исте клице,

ал живот крене на горњу страну.
Најавиће га у мајском дану
воском преливен крст саднице.

СПОМЕН НА ПУТОВАЊЕ СТЕФАНА РАВАНИЧАНИНА
ДО МАНАСТИРА СВ. НИКОЛЕ У ОРАХОВИЦИ
У ДОБА ВЕЛИКЕ СЕОБЕ

Грешни скитачу Стефане,
Трње и гола стопала.
Опет би да нас нестане,
Опет нас беда спопала.

Сви смо ми мраком начети
И зло нас време порађа.
Ко да смо грешком зачети,
Туге нас не ослобађа.

Већ нам се мука тростручи,
Главе нам стежу обручи,
Слово нам држе снобови.

И гониће нас довека,
Нестаће нашег човека.
Осташе само гробови.

СУНЦЕ И ЛЕД

У игри Сунца и леда,
плесу на танкој нити,
има и мора бити
вишег, канонског реда.

Кад Земља отклон чини
(ексцентрична елипса!),
чигра је у мрачини;
а бела ко од гипса

северна хемисфера,
скроз до Медитрана.

Миленијумска мера –
запис из ледних дана

у стени и у лесу.
А наши списи – где су?

ХИМНА ШЉИВОВИЦИ

Есенцијо сунца, насушности земље,
У твојој жестини демон ватре дремље.

Весник си слободе, дршилац свих уза
И *spiritus movens* у долини суза.

Мирише те жудник док си ком у каци,
На длану те држи кад кровину баци.

Уз сјај жеравице, ноћу, крај казана,
Отвара се прича још неисказана.

Ти суштину појмиш, вечност материје,
Док испијаш оног који тебе пије.

Мученице, мајко паора и цара,
Сјај си у очима меланхоличара!

Разрешнице туге, видарко болова,
Лакша од лејшира, тежа од олова¹,

Ћилибарска сузо распетог Христа,
Дугиним бојама свет у теби блиста!

ЧАША

чуда су се стекла у комаду стакла
бљештавило раја искушење пакла

трен у ком твар мења агрегатно стање
таљење у ватри за ново постање

^{*1} Исидора Секулић

час у ком безличну масу је дотакла
дахом творца душа мајстора од стакла

мах у ком је игра мутних огледала
досегла прозирност решетки кристала

и облик на којем завиде јој бози
да проживи живот на високој нози

где се у екстази завршнога чина
зрака сунца купа у флуиду вина